

הקן בערבות המדינה לסייע לעסקים קטנים בבעלות נשים

תנאים וקריטריונים

עולא שתייו עבור "נשים לתקציב הוגן"

פברואר, 2007

מבוא

בשנת 2006 זכו פרופסור מוחמד ינוס ובנק גרמין מבנגלדש בפרס נובל לשלום. הפרס הוענק להם בגין מאמציהם ליצור צמיחה כלכלית וחברתית מלמטה. בשנת 1967 הקים פרופ' ינוס מאוניברסיטת Chittagong את "פרוייקט גרמין" שמטרתו לאפשר הענקת אשראי לאוכלוסיית העניים הכפריים. הפרוייקט הופעל בכפר הסמוך לאוניברסיטה ולאור הצלחה גדולה הורחב בשנת 1979 לאזורים נוספים, הפעם בתמיכתם של הבנקים המסחריים והבנק המרכזי בבנגלדש. בשנת 1983 הפך בנק גרמין, בחקיקה ממשלתית, לבנק עצמאי, כאשר המדינה מחזיקה ב-10% מהשליטה בו (Grameen Bank, www.grameen-info.org/bank/hist.html). הצלחתו של בנק גרמין הביאה להעתקת מודל זה למדינות אחרות.

במאי 2006 היו לבנק 6.83 מיליון לווים מתוכם 97% נשים (שם). בניסיון להסביר נתון זה אומר פרופ' ינוס:

"Women have plans for themselves, for their children, about their home, the meals. They have a Vision. A man wants to enjoy himself."

(The Global Development Research Center: www.gdrc.org/icm/wind/wind.html)

בין אם מסכימים עם טענתו זו של פרופ' ינוס בין אם לאו, לא ניתן לחלוק על כך כי נגישותם של גברים ונשים למקורות האשראי אינה זהה וזאת בשל מעמדם החברתי והכלכלי השונה. בנק גרמין וארגוני האשראי הזעיר כדוגמתו פועלים ליצירת מקורות אשראי נגישים לאוכלוסיות עניות, ובעיקר לנשים עניות, ומסייעים בכך להוצאתן ממעגל העוני. פעילותם של ארגוני האשראי הזעיר מבקשת למלא את הפער שנוצר בין דרישות הסף הגבוהות של הבנקים, לבין הצורך באשראי בקרב אוכלוסיות שאינן עומדות בדרישות אלה. בישראל, אין ארגוני אשראי זעיר והאשראי לעסקים קטנים מסופק בעיקר על ידי המערכת הבנקאית (נייברג, 2006)

העסקים הזעירים והקטנים בישראל מהווים כ-97% מכלל העסקים בישראל. עסקים אלה יצרו מקומות עבודה חדשים רבים בעשור האחרון ולמרות זאת הם זוכים ל-5% בלבד מן האשראי הבנקאי הניתן בארץ. חוסר הזמינות של אשראי לעסקים בתחילת דרכם, חסרי הון ובטחונות, מהווה מחסום עיקרי המונע את הקמתם¹.

הלוואה מהקרן לסיוע לעסקים קטנים – התנאים הקיימים

בישראל, קיימות כיום שתי קרנות במימון המדינה שמטרתן לסייע לעסקים קטנים. האחת, קרן לעולה העצמאי שהוקמה על יד משרד הקליטה והשנייה, קרן לסיוע לעסקים קטנים בערבות המדינה שנייר זה יתמקד בה (להלן "הקרן").

הקרן הוקמה על ידי המדינה בשנת 1993 ומאז עברה מספר שינויים. הקרן פועלת במתכונתה הנוכחית משנת 2003 ומופעלת על ידי חברת תבור כלכלה ופיננסים בע"מ (ורד, 2004). הקרן מסייעת לעסקים קטנים על ידי מתן הלוואות לשתי מטרות (הקרן לעסקים קטנים ובינוניים: www.hon.org.il):

1. הלוואות לעסקים הסובלים ממצוקה בתזרים המזומנים ;
2. הלוואות לסיוע הקמת עסקים חדשים ולהרחבת עסקים קיימים .

נייר זה בוחן את תנאי קבלת הסיוע מהקרן ואת השלכותיהם המגדריות. כמו ברוב התקציבים הממשלתיים, גם הסיוע הניתן דרך הקרן מניח שהתנאים שוויוניים כלפי נשים וגברים כאחד, כאשר בפועל התנאים אינם מביאים בחשבון את צרכיהן של הנשים ואת מעמדן בחברה. התנאים לקבלת הלוואה מהקרן מתחלקים לשלושה: תנאי הקרן, תנאי הבנק ותנאי הגוף המתאם שמבצע את הבדיקה הכלכלית.

להלן יפורטו תנאי קבלת הלוואה מהקרן, ויושוו לתנאי קבלת הלוואה מקרן קורת ישראל (להלן: "קרן קורת")² והעמותה להעצמה כלכלית לנשים (להלן: "העמותה להעצמה כלכלית"), אשר נקבעו מתוך נקודת מבט מגדרית, ועל בסיס הכרות עם צרכיהן של נשים המעונינות להקים עסקים קטנים וזעירים. יודגש, כי המודל המוצע על ידי קרן קורת והעמותה להעצמה כלכלית הוא בחלקו מודל שיכול להוות בסיס להקמת קרן בערבות המדינה שתסייע לעסקים קטנים של נשים, אך גם למודל זה יש מגבלות שיש להביאן בחשבון בעת תכנון הקרן.

¹ חלק זה נלקח מנייר עמדה של פורום נשים לתקציב הוגן, 2006: "כיצד לעודד השתתפות נשים בשוק העבודה: דרושים לעסקים קטנים אשראי וחממות עסקיות".

² לקרן קורת מספר תוכניות לסיוע לעסקים קטנים. ההתייחסות כאן היא לתוכנית הסיוע בשיתוף עם העמותה להעצמה כלכלית, אלא אם נאמר אחרת.

סכום ההלוואה וגודל העסק

הקרן מעניקה הלוואות עד לסכום של 500,000 ₪, כאשר מספר העובדים בעסק אינו עולה על 70, המחזור השנתי האחרון אינו עולה על 22 מיליון ₪ והעסק אינו נהנה ממעמד של מפעל מאושר.

הלוואה **מקרן קורת** ניתנת עד לסכום של 20,000 ₪ לעסקים קטנים שהשקעתם מגיעה עד לסך של 50,000 ₪.

ריבית

הקרן דורשת ריבית לפי תנאי השוק; ריבית שקלית צמודה/לא צמודה למדד או לדולר באופן שהריבית המקסימלית יכולה להגיע לריבית פריים³ + 2.9%. שיקולים כמו איתנות העסק יכולים לגרום לבנק לשנות את גובה הריבית הנדרשת. למעשה, הקרן מעניקה הלוואות בריבית של השוק, ומבחינה זו אין לה יתרון על הלוואות ישירות מהבנק.

בתוכנית המשותפת של **קרן קורת והעמותה להעצמה כלכלית** הריבית עומדת על פריים + 1%.

בטחונות

הלוואות מהקרן ערבות באופן אישי להלוואות שהן מקבלות. המדינה מספקת לבנק המלווה ערבות בגובה של 70% מההלוואה כאשר על ה-30% הנותרים הבנק יכול לדרוש בטחונות לפי שיקול דעתו.

קרן קורת דורשת התחייבות אישית של הלוואות בנוסף לערבה/ שאינם מתוך כלכלת הבית. לבנק מספקת קרן קורת ערבות על מלוא סכום ההלוואה, ובכך מצמצמת את שיקול הדעת של הבנק. לפי ההסכם של הבנק עם קרן קורת, במקרים בהם החשבון של הלווה מתנהל בבנק והוא במצב "טוב", הקרן ערבה רק ל-75% מההלוואה. יש לציין כי הדרישה לערב הוספה רק לאחרונה על ידי קרן קורת והיא מהווה מכשול בפני חלק מהנשים וגורמת לדחייתן של בקשות שבעבר ניתן היה לאשרן על ידי קרן קורת והעמותה להעצמה כלכלית⁴. הוספת דרישה זו למעשה מוציאה ממעגל הלוואות נשים שמצבן הכלכלי קשה ביותר.

הון ראשוני

במקרים של הלוואה במסלול ההשקעות, קרי הקמת עסק או השקעה בפיתוחו, הקרן דורשת הון ראשוני בגובה של 20% מסכום ההלוואה.

בהלוואות הניתנות על ידי **קרן קורת** אין דרישה להון ראשוני.

³ ריבית פריים: **ריבית בסיסית** - ריבית תעריפית ללקוחות מועדפים בעלי חשבונות חוזרים דביטוריים (אתר בנק ישראל <http://www.bankisrael.gov.il>). קרי, הריבית אותה גובה הבנק מלקוחות בעלי סיכון נמוך ביותר וחוסן פיננסי גבוהה ביותר, זהו שיעור הריבית הנמוך ביותר שגובה הבנק מלקוחותיו.
⁴ שיחה עם גבי רותי גור מהעמותה להעצמה כלכלית מיום 10/12/06.

החזרים

הקרן מאפשרת להחזיר את ההלוואות בפריסה של עד 5 שנים, כאשר ניתנת תקופת גרייס של חצי שנה⁵.

בהלוואה מטעם **קרן קורת** מתאפשרת פריסה ל- 3 שנים ושלושה חודשי גרייס.

עמלות ועלויות

הקרן דורשת עמלה בסך של 250 ₪. כמו כן, במידה וההלוואה מאושרת, נגבית עמלה מיוחדת למשרד האוצר בסך 0.3% מסכום המאושר. הבנקים עשויים לגבות סך של 250 ש"ח נוספים: חלק מהבנקים גובה את העמלה בתחילת התהליך ואחרים רק במידה וההלוואה מאושרת. בנוסף, עלות הכנת תוכנית עסקית יכולה לנוע בין \$800-\$2000 ואף למעלה מכך, שהלוואות צריכות לממן בעצמן.

העמותה להעצמה כלכלית גובה עמלה בסך של 200 ש"ח רק במידה וההלוואה מאושרת. לווות שהשתתפו בקורס ההכשרה של העמותה להעצמה כלכלית לא משלמות דמי טיפול, אך לשתי העמותות אין שליטה על העמלות שהבנק גובה בגין טיפול בהלוואה. התוכנית העסקית מממונת על ידי העמותה להעצמה כלכלית.

הבנקים

הבנקים שבאמצעותם ניתנת ההלוואה הם הבנק הבינלאומי הראשון, בעל פריסה של 104 סניפים ברחבי המדינה, ובנק אוצר החייל בעל פריסה של 43 סניפים. הפריסה של שני הבנקים לא רחבה ושניהם נעדרים מהיישובים הערביים. אמנם, הלוואות הערביות יכולות לפנות לבנקים אלה, אולם סביר שהן לא תמצאנה פקידות או פקידים דוברי ערבית. דבר זה מתבטא במספר הפניות לקרן בקרב האוכלוסייה הערבית; מיום תחילת פעילות הקרן במתכונתה הנוכחית באוקטובר 2003 ועד מרץ 2006 הוגשו לקרן - באמצעות שני הבנקים - 168 בקשות מלאות⁶ (כ- 5% מכלל הבקשות המלאות) ע"י בעלי עסקים / יזמים מהחברה הערבית. מתוכן אושרו 127 בקשות (76% - לעומת 82% - שיעור האישורים הכללי של הבקשות בקרן) (חברת תבור כלכלה ופיננסיים בע"מ, 2006).

במהלך הרבעון האחרון של שנת 2005, צורף גם בנק מרכזית דיסקונט למתן הלוואות של הקרן "למגזר הערבי" והוא נמצא בפריסה של 65 סניפים כאשר רק 24 מהם - ביישובים ערביים. יצוין כי, למרות צירופו של בנק מרכזית דיסקונט, עד ליום 02/04/06 הוגשו לבנק 20 בקשות בלבד (שם).

⁵ תקופת גרייס: התקופה בה הלווה משלמת במשך תקופה שנקבעת מראש רק את הריבית. הקרן של ההלוואה אינה קטנה והיא נשארת בעינה לתקופה שנקבעה.

⁶ בקשות מלאות: הכוונה לבקשות שכוללות את כל המסמכים הדרושים ואשר נידונים בקרן ולא נדחים על הסף. מספר הפניות הכללי הוא גדול יותר.

הבנקים דורשים שחשבון העסק לא יהיה מוגבל או מעוקל, שאין תביעה משפטית בנקאית נגד העסק ושהעסק אינו בכינוס נכסים או בפירוק. בנוסף, לבנקים שיקול דעת רחב לגבי הביטחונות שהם דורשים עבור 30% מההלוואה שהמדינה אינה ערבה להם.

קרן קורת מעניקה כאמור, הלוואות בערבות מלאה, מה שמצמצם את שיקול הדעת של הבנק, אך אינו מנטרל אותו. במקרים רבים מסרבים פקידי הבנק לתת הלוואות לנשים למרות קיומה של ערבות מלאה וזאת מחשש שלא תעמודנה בהחזר ההלוואה דבר שיכול לגרום להן ל"נקודות שליליות" בבנק.⁷

הבדיקה הכלכלית:

הבדיקה הכלכלית בהלוואות הקרן מתבצעת על ידי הגוף המתאם - חברת תבור כלכלה ופיננסים בע"מ. הלוואות נדרשות למלא שאלון הון חוזר, הון חוזר מקוצר, הלוואות קטנות והשקעות. לאחר מכן הן נדרשות לפגישה עם כלכלן מטעם הגוף המתאם. הבדיקה הכלכלית היא בבדיקה רחבה ביותר והלוואות נדרשות לספק מידע עסקי עבור שלוש השנים שקדמו להגשת הבקשה. השאלון מוצג כשאלון "ידידותי", כאשר בפועל מילוי השאלון שעות ייעוץ רבות. הדבר מתבטא בכך שרק 25% מכלל הבקשות שהוגשו לקרן באופן עצמאי - מיום הקמתה ועד מרץ 2003 - אושרו, בעוד ש-45% מכלל הבקשות שהוגשו בעזרת יעוץ חיצוני זכו לאישור (פרג, 2006).

הקרן מפנה את הלוואות למט"י לצורך קבלת ייעוץ במילוי השאלון, אך גם למט"י יש בעיות תקציביות שמספיעות על שעות החונכות המוקצות.

זאת ועוד, בשאלונים נדרש מידע אודות מצבו הכלכלי של בן הזוג, כלומר, הסיכוי של נשים לקבל הלוואה תלוי בהכנסתם של בני זוגן. כך, המדינה יוצרת ומחזקת את תלותן הכלכלית של נשים בבני זוגן.

לעומת זאת, קרן קורת והעמותה להעצמה כלכלית דורשות מהלוואות תוכנית עסקית שהלווה מגישה בעזרת יועצת כלכלית - שהעמותה להעצמה כלכלית ממנת את שכרה.

דרישות פורום נשים לתקציב הוגן

להלן דרישותיו של פורום נשים לתקציב הוגן, שמטרתן להביא להקמתה של קרן בערבות המדינה שתספק אשראי לנשים הזקוקות להלוואות להקמת עסקים קטנים וזעירים.

דרישות אלה, עלו בחלקן מקבוצת יזמיות, בעלות עסקים ערביות ויהודיות, שהשתתפו בסדנא בנושא "קרן לסיוע לבעלות עסקים קטנים בערבות המדינה", במסגרת הכנס השנתי של "המרכז היהודי הערבי לפתוח כלכלי" שנערך בנובמבר 2006. הדרישות מהוות חלק "ממגילת זכויות בעלות העסקים" של המרכז.

⁷ שיחה עם גבי רותי גור מהעמותה להעצמה כלכלית מיום 10/12/06.

1. **כללי – דירוג:** הקרן נותנת הלוואות עד 500,000 ש"ח, כאשר כל ההלוואות כפופות לאותם תנאים. אנו סבורות שקיים צורך לדרג את ההלוואות לפי סכומים כך שכל דרגה תוכפף לתנאים שונים. סכומים קטנים, עד 50,000 ש"ח למשל, יכולים לזכות בערבותה המלאה של המדינה. דירוג זה יאפשר נגישות גדולה יותר להלוואות של הקרן. אוכלוסיית נשים דלת אמצעים, אף שיש בידה רעיון המוגדר על ידי הקרן לעסקים קטנים כ"רעיון עסקי המנצל הזדמנות עסקית עם שוק יעד בעל פוטנציאל מספק ויזמים בעלי יכולת להוביל את העסק לצמיחה" (www.hon.org.il), אינה יכולה לספק לבנק את הבטחונות הנדרשים כיום. ערבות מלאה מצד המדינה, במקביל לתוכנית עסקית העונה על הקריטריונים, יכולה לסייע בהקמת העסק והוצאת המקימות ממעגל העוני.

2. **שריון הלוואות ומתן עדיפות לאוכלוסיות שהכנסתן נמוכה:** אוכלוסיות בעלות חשבונות מוגבלים, מובטלות או בלתי מועסקות, חסרות בטחונות (ערבות/ים או נכסים) ובעלות עסקים הנתונים בקשיים, לא יכולות לקבל הלוואות מהקרן. הקרן אינה מציעה מסלולים חלופיים המאפשרים לקבוצות אלה לקבל הלוואות. אי מתן סיוע לקבוצות שבשוליים, מגדילה את הפערים בין לבין כלל האוכלוסייה. לפיכך, קיים צורך לשריין אחוז מסוים מההלוואות לקבוצות שהכנסתן נמוכה, בסכומים ותנאים מותאמים.

3. **ריבית:** יש להנהיג שיטה מדורגת גם בנושא הריבית כך שסכומים קטנים יזכו בריבית נמוכה יותר. בנוסף, הריבית המקסימלית הקיימת גבוהה מאוד ויש להפחיתה, אחרת אין יתרון לקרן על פני הבנקים. ממחקר של עמיתי קרן קורת, עולה כי רווחי הבנקים במסגרת הקרן הממשלתית גבוהים פי 2.2 מרווחי הבנקים במסגרת קרן קורת ישראל (כלל ההלוואות), ומסתכמים בתוספת רווח של 6,903.6 ש"ח לכל הלוואה שניתנת. דבר המעיד על כך שהבנקים מוכנים לספק אשראי לעסקים קטנים בריבית נמוכה יותר מזו המסופקת כיום על ידי הקרן.

4. **הון ראשוני:** הדרישה ל-20% מההון הראשוני להלוואות במסלול ההשקעות, מהווה מחסום לקבלת סיוע בפני נשים רבות שאינן בעלות "הון". מוצע שגם כאן תונהג שיטה מדורגת: הלוואות עד 50,000 ₪ למשל, יהיו פטורות מדרישה זו. אחוז ההון הראשוני יעלה באופן מדורג, כך שסכום של 500,000 יחויב ב-20% מההון הראשוני.

בנוסף, קיים צורך בסיוע אקטיבי של המדינה בהקמת עסקים קטנים, בכך שחלק מההלוואה יהיה "מענק" שהלוות אינן חייבות להחזירו, בדומה לנהוג במתן הלוואות לרכישת דירה (משכנתאות) באזורים מסוימים.

5. **תקופת אישור ההלוואה:** ממוצע הזמן הדרוש לאישור הלוואה מהקרן הוא חודשיים וחצי. תקופה זו היא ארוכה מדי, ויכולה לגרום ללוויות לפנות למקורות מימון אחרים או להביאן לפשיטת רגל טרם קבלת ההלוואה. לפיכך, יש לקצר את תקופת הזמן הנדרשת לאישור ההלוואה.

6. החזרים ותקופת גרייס: ההשתתפות בשוק העבודה אינה בהכרח משנה את חלוקת התפקידים המגדרית במשק הבית. לרוב, על נשים העובדות בשכר מוטלת גם האחריות לטפל בבית ובילדים. בעלות עסקים, שאחד מבני משפחתן נקלע למצב בריאותי המחייב את שהותן אתו, נבצר מהן לנהל את העסק שלהן, ובמקרים הטובים הן מצליחות להעסיק עובד מחליף בשכר. בעלות העסקים, דרשו שהקרן תאפשר במקרים כגון אלה תקופת גרייס ארוכה יותר שתגיע עד ל- 20% מתקופת ההחזר.

7. עמלות: העמלות הנדרשות על ידי הקרן והבנק מהווים מחסום אמיתי להגשת הבקשה. בניגוד לקרן, העמותה להעצמה כלכלית דורשת דמי טיפול רק במידה וההלוואות מאושרות ונשים שעברו קורס הכשרה בעמותה פטורות מתשלום דמי טיפול. אותו עקרון ניתן להפעיל גם בקרן שבערבות המדינה.

8. מחסום השפה: הלוואה של הקרן אינה נגישה באותה מידה לנשים דוברות עברית ולנשים שהעברית אינה שפת אימן. כך למשל השאלונים שנדרשות הלוואות למלא, כתובים בעברית בלבד וכך גם אתר האינטרנט של הקרן. האתר של הרשות לעסקים קטנים ובינוניים מציע תרגום חלקי לערבית למידע בסיסי ביותר על פעילות הרשות. מנגד, העמותה להעצמה כלכלית מספקת ייעוץ ועזרה גם בשפה הערבית. כך, הולך וגדל שיעורן של הנשים הערביות הפונות לעמותה בתקופה האחרונה ובמיוחד לאחר המלחמה בצפון.

9. ליווי עסקי וחונכות עסקית: דרישה זו עלתה והודגשה רבות על ידי בעלות העסקים, הן נוכח הדרישה של הקרנות לתוכנית עסקית והן נוכח היקלעות עסקים רבים לקשיים בהיעדר ייעוץ עסקי זמין. עלות הכנת תוכנית עסקית יכולה לנוע בין \$800-\$2000 או יותר, דבר אשר מהווה מכשול בפני הגשת הבקשות לקרן, יעיד על כך מספר הבקשות החלקיות (2,542 – 43% מכלל הבקשות שהוגשו לקרן) מיום הקמתה ועד אפריל 2006 (חברת תבור כלכלה ופיננסיים בע"מ, 2006).

בעמותה להעצמה כלכלית, נשים מקבלות הכשרה והעצמה כלכלית בטרם קבלת ההלוואות להקמת העסק, דבר אשר מאפשר, למלוות כמו גם ליועצות, יותר מידע אודות העסק ואודות כשרונותיה של מקימתו. בנוסף, קיים ערוץ נוסף לנשים שלא עברו קורס הכשרה בו הן מצורפות, לאחר קבלת ההלוואה, לקבוצות קיימות שדרכן הן מקבלות שירותי תמיכה והעצמה כלכלית.

מתן ההלוואה אינו מספיק. יש צורך במתן ייעוץ וליווי עסקי לאורך התקופה הראשונה של הקמת העסק אך גם בשלבים מאוחרים יותר. המערך הקיים כיום, פנייה למט"י לקבלת ייעוץ בר 20 שעות, אינו מספיק.

10. תמיכה בעמותות: מתן הלוואות חייב להיות מלווה בתמיכה מקצועית. עבודה זאת נעשית היום בעיקר על ידי עמותות הפועלות בשטח, שאינן יכולות לענות על הביקוש הקיים, בעיקר בגלל משאבים מוגבלים. עמותות אלה לא נתמכות על ידי המדינה. יתרונותיהן של עמותות הפועלות בשטח על פני מרכזי הייעוץ הקיימים הם נגישותן לנשים ופריסתן הרחבה יחסית. על מנת להבטיח ואף להרחיב את עבודתן של העמותות על המדינה

לסייע להן במתן תמיכה. יתרה מזו, מאחר והעמותות הפועלות בשטח מכירות את הצרכים של הנשים והבעתיות הנובעת מתנאי ההלוואות הקיימות, חובה לשתף אותן בתהליך הקמת קרן בערבות המדינה לנשים ובעיצוב תנאיה.

לסיכום פורום נשים לתקציב הוגן דורש:

1. תנאים שונים להלוואות בסכומים שונים: דרישות הריבית, ההון הראשוני והיקף הערבות של המדינה ישתנו באופן מדורג לפי גובה סכום ההלוואה.
2. שריון הלוואות ומתן עדיפות לנשים ואוכלוסיות מעוטות הכנסה שאינן עומדות בקריטריונים לקבלת אשראי מהמערכת הבנקאית.
3. תקופת גרייס ארוכה יותר לנשים שנאלצות לטפל בבני משפחה חולים.
4. הסרת מחסום השפה.
5. ייעוץ עסקי וחונכות עסקית בהיקף רחב יותר, ותוך למידה מהמודלים והניסיון שצברו העמותות הפועלות בשטח.
6. תמיכה בעמותות הפועלות לעידוד יזמות נשים.

מקורות

אבנר, ורד, 2004. "סקר מצאי - קרנות מימון ייעודיות לעסקים קטנים בישראל". הרשות לעסקים קטנים ובינוניים. נייברג, חנוך. 2006. עידוד יזמות צעירה בישראל באמצעות ארגוני אשראי זעיר, עמיתית קרן קורת. תבור כלכלה ופיננסים בע"מ. 2006. הקרן לסיוע לעסקים קטנים בערבות המדינה, סקר לזוים - דו"ח מסכם (טיטא לדיון והערות).
פרג, נועה. 2006. קרן מימון ממשלתית לעסקים קטנים ובינוניים בישראל. קרן קורת.

Grameen Bank, www.grameen-info.org/bank/hist.html.

The Global Development Research Center, Improving Women's Access to Credit in Community Development Programs. www.gdrc.org/icm/wind/wind.html.

נשים לתקציב הוגן: אג'נדה, אהאלי-מרכז לפיתוח קהילתי, אחותי, אישה לאישה, איתך, אלזהראא, האגודה לזכויות האזרח בישראל, היחידה לקידום נשים בתנועה הקיבוצית, המרכז היהודי ערבי לפתוח כלכלי, המרכז לפלורליזם יהודי, העמותה להעצמה כלכלית לנשים, העמותה לקידום יום חינוך ארוך, ויצ"ו, כייאן-ארגון פמיניסטי, מועצת נשים תל אביב-יפו, מרכז מהות-מידע הדרכה ותעסוקה לנשים, מהפך, מוסאווא, מרכז אדוה, מרכז לייפר ללימודי האישה והמגדר, נוע"ה-נשים ועבודה, עמותת נשים נגד אלימות, עדאלה, פמיננסי - המכללה להעצמת נשים, קול האישה, קולך-פורום נשים דתיות, שדולת הנשים בישראל; נשים פרטיות למען המטרה